

tant, se annonis contentos publicorum tributorum exactioni invigilatos, iisque qui in sacris illationibus prohi et prompti sint, mites simul et paterno affectu exhibituros, cum improbis vero atque refractariis acerbis in actionibus acturos, neque inde quidquam lucri ablaturos. Oportebit vero etiam nihilominus illos, coniectis in leges oculis quibuscunque litigatoribus aequalitatem atque justitiam tribuere, et, ne sumptibus ac longinquitate temporis atterantur, cito illos dirimere: tum et eos qui deliquerint, in jus rapere, et secundum legem penas illis infligere: denique in omnibus justitiam exhibere.

CAP. II.

Ac sane non hisce solis hæc præcipimus, verum etiam cujusque magistratus assessoribus, aliisque quicunque magistratibus subseruiunt. Nam si quis illorum aut in publicorum tributorum exactione negligenter se gesserit, aut collatores nostros damnis contumeliosisve oblesionibus involverit, simul bonis excidet, simul summo subicietur supplicio. Et enim Deo auspice hoc unum nobis studio est, ut provincie bonis legibus regantur, utoque habeantur, atque præsidum justitia fruantur: et vero publica tributa citra querelam inferantur. Impossibile enim est, ut sacris tributis non illatis, alioquin respublica conserveatur. Militares namque copie assignato sibi salario inde percepto, hostibus resistunt, et collatores a barbarorum incursionibus et truculentia vindicant: denique agros atque civitates a latronum alioque modo incompositam vitam sectantium, vi et irruptionibus, agendis excubiis defendunt: ex illis etiam reliquæ cohortes ea quæ ipsis attributa sunt, accipiunt: muri atque civitates indidem instaurantur: publicarum balnearum hinc calefactiones procedant: postremo spectacula, aliaque omnia quæ ad delectationem subditorum inventa sunt, ex iisdem curantur: ut quæ ab illis contribuuntur, partim in ipsos, partim propter ipsos insumantur et impendantur: nobis autem prorsus nihil inde præter istarum rerum curas habere contingit, non tamen eas merecede vacuas, quum magnus ille Deus et Servator noster Jesus Christus, magnitudine clementiæ suæ permultis propter hoc nos bonis remuneret.

CAP. III.

His itaque omnibus provincialibus hominibus velut præconio a nobis denunciatis, et quanta nostra sit erga subditos benevolentia et liberalitas per hoc ostenso, magis propitium ac benignum Deum habituri sumus, qui tantopere ne quid detrimenti subditi capiant curemus. Si vero hoc nostrum beneficium consecuti, in præsidum electione, opinione atque spe frustrentur, neminem præter seipsum culpæ poterunt. Neque etiam, si hos eligere, et ad nos referre distulerint, ullo amplius jure de iis qui hinc in provincias emittentur, si propter publicorum tributorum collectionem nihil non fecerint, querimoniam instituant: neque vero nos ut de his nos adeant, eosque deferant, dehinc sustinemus. Qui enim facultatem eligendi præsidis a nobis ceperunt, ut illi gratis magistratibus susceptis publica tributa inferrent, ipsique ab illis nulla injuria afficerentur, si hi in illorum electione negligenter versati fuerint, permittendum illis nullo modo erit ut de ipsis conquerantur, nosque illos delaturi adeant, atque molestiam exhibeant. Cæterum nullus omnino in persolvendis quæ ipsi incumbant publicis tributis, ulla dilatione uti poterit, non sacra domus, non sanctissima ecclesia, non pium pauperum receptaculum aut monasterium, non denique clarus aut obscurus quisquam. Neque vero eos qui rempublicam administrant, neque quos *ἐπιπτορας* vocant, neque etiam alios, quibus publicarum contributionum cura incumbit, periculo, quod hinc existere possit, eximimus. Quæ enim in commune omnibus conducunt, illorum qui in fiscum improbi esse velint, injusto proposito antefereamus.

EPILOGUS.

Ut autem quæ pulchre a nobis proponuntur, omnibus manifesta fiant: jubemus, ut tua excellentia hoc præsens sacrum edictum per felicem hanc urbem et in provinciis, conspicuis in quaque civitate locis proponat, quo neminem ratio, qua fisci subditorumque indemnitati consulatur, a nobis sermissime adinventâ lateat. — Dat. 15 kalend. febr. *Constantinop.*, imp. DN. Just. P. P. Aug. anno 8, post consul. ejusdem anno 3.

TIT. XXXIII.

DE EA QUÆ RAPTORI SUO NUBIT.

NOVELLA CONSTIT. CL.

Præsens constitutio confirmat penas in constitutione ipsam præcedente

2. N. 26, c. 2; N. 52, c. 15, et Inst. de offic. judic. in pr. — 3. L. 13, C. de judiciis. — 4. N. 8, c. 10, § 2. — 5. *Adde* N. 37; L. 7, C. de sacros. eccles. — 6. *Adde* L. 10, D. de jure fisci. — Tit. XXXIII. — 1. N. 143.

prædictas. Jubet enim, ne puella raptum passa, raptori suo nubat. Sin vero hoc fecerit: non succedit ei, quouscunque tandem secta aut ætatis sit. Nam si ipsi conjuncta non fuerit: capiet omnia bona ejus. Si patens consenserit raptum passæ filie suæ, ut raptori suo copuletur, mittetur in exilium. Si mortuus est non præbito consensu, tunc raptoris bona confiscantur, videlicet, cum nefarie sint ejusmodi nuptiæ, si denno raptori suo raptum passa puella copuletur.

TIT. XXXIV.

NE DECURIO AUT COHORTALIS PERDUCATUR IN JUS, SISTATURVE JUDICIO CITRA JUSSIONEM PRINCIPIS, QUÆ INSINUETUR PRÆFECTIS.

NOVELLA CONSTIT. CLI.

Imperator JUSTIN. AUGUST. Areobindo prætoriorum præfecto.

PREFATIO.

Suggestio nobis per epistolam gloriæ tuæ facta est, quæ dicit, non ex usu esse, ut decuriones aut cohortales, cum publico privato cum ipsis jure agendum est, ad diversa judicia, vel ad hanc aliam perducantur urbem, vel in alias mittantur provincias; sæpenumero autem sacras nostras præberi jussiones, quæ id velint: petiistiquæ ut sacra pragmatica forma prohiberetur, ne quis cohortalium aut decurionum judicii causa, vel ex alia in aliam provinciam duceretur, vel ad hanc usque regiam pertraheretur urbem. Si vero sacra de hoc componantur formæ: ut hæc prius insinuentur judicio excellentiæ tuæ, et decreta, ut æquum est, suscipiant.

CAP. I.

Nos igitur tametsi omnem productionem in jus exhibitionemque in judicio aversamur: si tamen necessitas incidat ut hujusmodi aliquid agatur, nulli nostrorum magistratum, excepto throno tuo, concedimus, ut cohortalem aut decurionem ad hanc aliam urbem judicii causa perducantur: nisi sacra aliqua interveniat jussio, quæ expressis verbis id præcipiat, quam ipsam convenit ut excellentiæ tuæ perdiscat, neque citra decretum tuum ipse huc in jus perducatur, cum ita fieri id expediat publico: ne si ex iis locis ubi publicas tractant pecunias, abstrahantur, hanc ansam arripiant nocentem inferendi contra rempublicam.

EPILOGUS.

Quæ igitur nobis placuerunt, et per hanc sacram nostram pragmaticam declarantur formam, ea studeto excellentiæ tuæ effectui et fini tradere.

TIT. XXXV.

NE SACRÆ FORMÆ QUÆ DE CAUSIS PROCEDUNT PUBLICIS, ALITER ROBUR ACCIPIANT, QUAM SI GLORIOSISS. PRÆTORIORUM PRÆFECTIS INSINUATÆ SINT, VEL FUERINT, ILLICQUE HABEANTUR RATÆ.

NOVELLA CONSTIT. CLII.

Imperator JUSTIN. AUGUST. Joanni gloriosiss. prætoriorum præfecto.

PREFATIO.

Dantes operam, ut divino cooperante auxilio, cum summa diligentia res imperii, a Domino Deo nobis concrediti gubernentur: jubemus ne aliter forma de publicis confecta causis ad magnificentiss. ducem, aut etiam Augustalem, aut clarissimos provincialium præsidis valeat, nisi prius insinuata fuerit judicio excellentiæ tuæ: quæ vero insinuata non fuerint, nullam firmitatem habeant. Absurdum etenim fuerit, sacram formam pro publicis confectam causis, non prius insinuari throno excellentiæ tuæ, atque ita transmitti in provincias, finique contradi.

CAP. I.

Si quid igitur hucusque ad detrimentum reipublicæ factum est, jubemus hoc irritum esse: sancientes, ut quævis de cætero sacra formæ pragmaticæ sive ad Augustalem, sive ad ducem, sive ad reliquos provincia-

Tit. XXXIV. — 1. Tit. C. de cohortalib. — 2. N. 45, in fin. præf. — 3. *Fac. tit. C. ubi de rationibus.*

TIT. XXXVII.

DE HIS QUI IN OSDROENA¹ ILLICITIS² CONTRAHUNT NUPTIAS.

NOVELLA CONSTIT. CLIV.

Imperator JUST. AUGUST. Floro comiti sacrarum rerum privatarum.

PREFATIO.

Præter opinionem incertus ad nos rumor pervenit: quod hi qui Mesopotamiam et Osdroenam provincias incolunt, illicitis se jungere ausint nuptiis: et romanas leges, neque non interminatas in iis penas veteres simul et novas transgrediantur, in illicitas ac prohibitas incidentes nuptias, dum vicinis et adjacentibus populis morem gerunt. Cæterum nos nihil quicquam horum credidimus; neque enim arbitramur homines esse, qui quidem, cum portio sint nostræ reipublicæ, tale quid facere audeant, quo facta et progeniem suam dehonestet, et confundant nomina.

CAP. I.

Unde et perestigare ea volumus, et si omnino hujus generis aliquid factum sit, extremum delinquentibus inferre supplicium. Sed quia et longum tempus est, neque credimus hujusmodi aliquid delicti admissum esse, ut maxime hujusmodi quid contigerit, tamen quod præterit, quocunque se modo habeat, his qui Osdroenam et Mesopotamiam provincias incolunt, propter diversas hostium irruptiones, quæ quotidie in ipsis fiunt, indulgemus, maxime vero quia agrêsit³ ut plurimum multitudo hæc fertur delinquere: sinimusque ea manere sub presente forma, haud scrupulosius nimisque anxie hæc inquirentes, quæ usque ad novellam sacram de hoc nostram (ut potuit fieri) constitutionem perperam admissa fuerunt: sed omnem hujusmodi de hoc inquisitionem contra personas, et res ad earum provincialium incolas pertinentes prohiberi sancientes. Post⁴ nostram vero legem quæ nuper⁵ de hoc fuit proposita, si quis presumpsit, aut etiam presumpserit tale quid facere: volumus, ut is extremis subdatur penis, sciturus, quod non intra pecuniarias penas resistemus, sed tam ipsum, quam uxorem, et liberos ex illicitis procreatos nuptiis post nostram constitutionem digna animadversione persequemur, et periculum capitis simul atque bonorum ademptionem irrogabimus: nulli parentes, sive majoris, sive minoris status, aut conditionis, aut (quod multo etiam difficilius est) sacerdotii sit, sed omnibus plectendis solennem et romanis legibus decentem ordinem conservabimus, non tantummodo partem bonorum ablati, sed et cum toto patrimonio partem corporis: et si importunus illicitas contractas nuptias deprehenderimus, ne ipsam etiam vitam quoquam salvare queunte: ut per omnia penæ consecutaneæ sint delictis. Oportet enim recta pariter ac convenientia sapere, et alios ad earundem rerum emulationem excitare: non vero ipsos perpetrare legibus contraria, et ex multa vitiorum imitatione refugium querere. Hæc igitur conservari in prædictis provinciis volumus: tam civilibus, quam militaribus magistratibus idipsam custodientibus, et ut penæ delinquentibus imponantur procurantibus. Atque hoc mandatu tuo volumus ibi locorum programmatis per proprios magistratus manifestum fieri: nisi et ipsi extremis subdi velint suppliciiis, simul et magistratuum ac bonorum amissionibus, si quid horum per negligentiam omiserint.

EPILOGUS.

Quæ igitur nobis placuerunt, et per hanc sacram pragmaticam declarantur formam, ea studeto gloria tuæ effectui et fini tradere.

TIT. XXXVIII.

UT MATRES ETIAM TUTELÆ RATIONIBUS OBNOXIÆ SINT.

NOVELLA CONSTIT. CLV.

Imperator JUSTIN. AUGUST. Belisario.

PREFATIO.

Porrexit potentiæ nostræ supplicationem Martha clarissima femina, qua continebatur, quod magnificæ memoriæ Sergius, qui pater ejus fuit,

L. 8, D. pro derelicto. — Tit. XXXVII. — 1. N. Justinianus. — 2. *Fac. N. 159.* — 3. N. 12, c. 1. — 4. *Fac. L. 57, D. de ritu nupt.* — 5. *Adde* N. 144, c. 1. — 6. L. 22, D. de legibus: N. 129, c. 4. — 7. N. 159. — 8. L. 6, C. de incest. et inuid. nupt. — Tit. XXXVIII. — 1. *Adde* N. 22, c. 40.

rum præsidis conficiantur, occasione (ut dictum est) causarum publicarum omnino insinuentur judicio excellentiæ tuæ, eoque pacto (uti dictum est) cum jussionibus excellentiæ tuæ mittantur in provincias: ut quæ quidem sacra formæ ad detrimentum reipublicæ factæ non sunt, hæc et suscipiantur, concianturque in præceptiones, et ab excellentiæ tuæ mittantur in provincias, quatenus certo fini tradantur; quæ vero ad detrimentum reipublicæ per obreptionem¹ sunt, hæc quidem sacras formas tua suscipiat excellentiæ: non tamen prius quæ inibi sunt reposita faciat, quam ad nos relationem ea de re pertulerit: quo magis si quid (ut potest fieri) ad detrimentum factum est reipublicæ, id corrigamus. Quocunque enim sacra pragmatica forma publicarum causarum nomine facta throno excellentiæ tuæ insinuata non fuerit, hanc nullo valere tempore volumus.

TIT. XXXVI.

DE INFANTIBUS EXPOSITIS¹.

NOVELLA CONSTIT. CLIII.

Imperator JUSTINIANUS AUGUSTUS Menæ gloriosissimo præfecto prætoriorum Illyrici.

PREFATIO.

Crimen a sensu humano alienum, et quod ne ab ullis quidem barbaris admitti credibile est, Dei amatissimus Thessalonicensis ecclesiæ apocrysiarius² Andreas ad nos retulit, quod quidem vix ex utero progressos infantes abiciant, inque sanctis eos relinquunt ecclesiis: et postquam educationem atque alimoniam ab hominibus pietatis studia exercentibus promeruerint, hos vindicant, et servos suos esse pronunciant, cupientes crudelitati suæ hoc etiam apponere, ut quos in ipsis vitæ primordiis ad mortem exposuerint, eos postquam adoleverint, defraudent libertate. Ex quo igitur hujus generis factum multa simul in se absurda complectitur, eadem³ videlicet ac calumniam, et quæcumque aliquis in tali actione facile enumeraverit: æquum sane erat, ut qui talia perpetrarent, vindictam quæ proficitur ex legibus non effugerent, sed quo magis alii exemplo horum temperantiores fierent, extremis penis subicerentur: ut qui per actionem impudentiam suam⁴ detulerint flagitia; id quod in posterum custodiri jubemus.

CAP. I.

Qui itaque ad eum modum in ecclesia, aut vicis publicis, aut aliis locis projecti fuisse comprobati erunt: hos omnibus modis liberos esse præcipimus, licet ei qui præjudicio contendit ad hoc, manifesta existat probatio, et possit ejusmodi personam ad suum pertinere dominium ostendere. Nam si nostris præcipitur legibus, ut ægotantes⁵ servi a dominis suis pro derelicto⁶ habiti, et quasi desperata jam valetudine, cura dominica non dignati, prorsus ad libertatem rapiantur, quanto magis eos qui in ipso vitæ principio aliorum hominum pietati relictos, et ab ipsis enutritos fuerunt, non sustinebimus in injustam servitutem pertrahi? Quin sancimus, ut tam religiosissimus Thessalonicensium archiepiscopus, quam sancta Dei sub ipso constituta ecclesia, et gloria tua his opem ferat: ne utiquam illis qui hæc patrant, legibus nostris constitutas penas effugiantibus: nimirum qui omni inhumanitate et crudelitate referti sint, tanto deteriores homicidio pollutis, quanto calamitosioribus id inferunt.

EPILOGUS.

Quæ igitur nobis placuerunt, et per hanc sacram nostram declarantur legem, ea tam gloria tua, quam qui eundem pro tempore magistratum suscepturi sunt, et obtemperans vobis cohors, effectui ac fini tradere et observare studento. Quinque etenim librarum auri penæ imminet tam his qui hæc transgredi pertentaverint, quam qui alios transgredi permiserint.

Tit. XXXV. — 1. L. 29, D. ad leg. Corn. de falsis. — Tit. XXXVI. — 1. *Lib. 8, C. 12.* — 2. N. 125, c. 25. — 3. *Adde* L. 2, C. de infantib. ex post. — L. un. § 2. — C. de latina libert. toll. — 4. L. 1, D. de agrocens. et alend. lib. — 5. *Fac. L. 5, l. 30, C. de transact.* — L. 5, C. de servo pign. dato manumisso. — 6. L. 2, D. qui sine manumissis; l. 4, § 5, C. de Don. libert.; L. un. § 5, C. de latina libert. toll. — 7. *Adde*

cum obiisset mortem, tenera admodum ætate ipsam reliquerit: quodque clarissima mater ejus Auxentia, testatione apud actorum monumenta deposita, non se ad secundas perventuram nuptias, tutelam ejus subiecit: et legibus nostris de hoc definito jurejurando præstito, res administraverit. His ita ab ea gestis, quasi neque jusjurandum ab ipsa præstitum, et despicabile patrimonium relictum esset: paucula quædam in inventario ab ea confecto designasse, postea etiam secundas elegisse nuptias, cum tutorem ipsi nominasset Petrum. Item e secundo matrimonio duos habuisse filios, et cum recte erga ipsam affecta non esset: institutum quidem ab ea tutorem administratione destitisse, cum ipsa vix decimum tertium apprehendisset annum: petiisseque, ut secundo ætatis curatorem quaereret, mox etiam persuasisse, ut pro se acceptilationes conscriberet, et omni actioni, quæ secundum leges ipsi posset competere per causam tutelarium rationum, in hujusmodi acceptilationibus renunciaret: cum in cubiculo per id tempus esset, neque quicquam sciret eorum quæ gererentur. Neque enim possibile fuit, ut ea, quæ apud illam educaretur, neque in ullo contradicere posset his quæ adversus ipsam gererentur, ut maxime inferri sibi detrimentum sensisset: aliquid ageret eorum, quæ prohibere poluissent ad ipsius attentata jacturam. Postquam vero tempus effecerit, ut quæ adversus ipsam agitata essent consilia, persentiret: se quidem apud matrem usam exhortationibus, ne his, quæ in fraudem suam gesta essent perperam uteretur: sed ut matrem deceret, se ostenderet: et quas primum res in bonis habuisse nosceretur, sibi restitueret. Ipsam vero cum se totam filiis ex secundo matrimonio procreatis exposuisset, neutquam istiusmodi rationes edidisse, quin e contrario sacram nostram pretendisse sanctionem, qua continetur non posse restitutionis contra ipsam jura in usum assumi: tametsi ea nihil ejus generis de matribus, quæ filiorum tutelam suscepissent, et secundas exsolutate essent nuptias, sanciret. Atque ea de causa supplicationem nobis porrexit: quo magis et mentem sacræ constitutionis redderemus manifestam, et extra controversiam positam: neque si perperam in ea contentis uteretur Auxentia mater ejus, res a patre relictas in lucrum proprium converteret.

CAP. I.

Cum igitur hæc in se contineret supplicatio: merito ad sacram hanc pragmaticam formam respeximus. Per quam sancimus, ut quoniam sacra nostra sanctio nullam mentionem facit earum mulierum, quæ suscepta filiorum suorum tutela, secundas amplexæ sunt nuptias: non liceat Auxentia clarissimæ feminae eam sacram nostram sanctionem perperam in usum desumere. Propter causas autem prædictas, et quia monumenta actorum, sub quibus Martha filiae suæ tutelam suscepit, ostendunt legibus definitum ipsam jusjurandum præstitisse non se ad secundas perventuram nuptias, et quod jusjurandum aspersione, in matrimonium secundo se marito junxit, et susceptis ex eo liberis, effecit, ut clarissima filia ejus Martha pro rerum restitutione acceptilationes in ipsam exponeret: summam utique licentiam habere Martham clarissimam feminam posse sancimus, ut restitutionis in integrum jure utatur, præsertim cum nondum se vicessim quintum ætatis suæ annum excessisse profiteatur; sacra sanctione a nobis proposita, quæ sancit, ne filii contra parentes suos, aut liberti contra patronos suos possint restitutionis in integrum jure uti: neutquam ipsi objicienda, propterea quod nihil lex de his disputet, quæ filiorum suorum tutelam susceperunt, quin contra, eo quod altera post hæc sacra nostra processerit sanctio, quæ sancit: *Ne qui tutores constituuntur, aliter filiorum suorum tutelam suscipiant, quam si designationis suæ tempore apud acta deposuerint, quod pupillos indefensos non relinquunt: et si contingat etiam matrem filiorum suorum tutelam suscipere: ut et ipsa hoc faciat, utelaribusque rationibus obnoxia sit: et si alium pro se designare tutorem veli, ut suo et subsistentium illi rerum periculo id faciat.* Unde omnibus modis hoc etiam casu convenit, ut si Martha clarissima femina comprobaverit, non præterisse ea tempora in quibus restitutoria ipsi actiones competunt: tam restitutione in integrum utatur, quam omnibus aliis, per quæ leges nostræ minoribus ætate opem et auxilium præbent. Sancit etiam nostra potentia, ut omnis reverentia, quæ parentibus debetur a liberis, item honor, atque obsequium parentibus conservetur: dum tamen nihil ab ipsis in illorum detrimentum fiat. Ut vero ex prioribus nuptiis filios despiciamus, neque religioni putamus consentaneum: neque alioqui convenire, ut res, quæ ex paterna ad ipsos pervenerunt substantia, hujusmodi matres possint vel sibi, vel his, qui secunda vice ip-

2. N. 118, c. 5. — 3. d. N. 23, c. 40; L. 2, C. quando mulier tut. offic. — 4. N. 2. — 5. L. 2, C. quando mul. tut. offic.: N. 118, c. 5. — 6. L. 2, C. qui et advers. quos in integr. rest. non poss. — L. 11, § 7, D. de doct.; L. 27, in fin. D. de minorib. — 7. L. ult. § 2, C. de admin. tut. — 8. Tit. C. de temporib. in integr. rest. — 9. L. 1, D. de obseq. parentib. et patron.

sas habent in matrimonio, vel ex istiusmodi matrimonio procreatis liberis, lucrifacere.

EPILOGUS.

Quæ igitur nobis placuerunt, et per sacram hanc pragmaticam declarantur formam, ea studeo gloria tua una cum beatissimo archiepiscopo Theopoliitanæ ecclesie, effectui et fini tradere. — Dat. kal. febr. Constantinop., DN. JUST. P. P. Aug. V. C. Cons.

TIT. XXXIX.

DE PROLE PARTIENDA INTER RUSTICOS.

NOVELLA CONSTIT. CLVI.

PREFATIO.

Docuerunt nos, qui sacrosanctæ Apamiensis ecclesie negotia gerunt, quod ad alios quosdam pertinentes rustici cum rusticanis mulieribus suis se conjunxerint, exindeque procreaverint filios: petieruntque, ut et rusticos ipsis assignarent, et horum filios maternum sequentes uterum. Sed qui hæc petunt, hi sane constitutionem nostram, quæ nuper prodiiit, intelligere non videntur, quid ea sibi velit.

CAP. I.

Nam si liberi aliqui se adscriptiis conjungant: secundum rationes constitutione comprehensas, infantes matrem sequuntur, unde ad libertatem non perveniunt. Si vero rustici sint, non amplius constitutioni illi per omnia locus sit: sed quemadmodum nuper decrevimus, et lege cavimus, proles dividitur in partes. Et si quidem æqualis sit natorum numerus: in duas partes dividitur: si inæqualis, aut etiam unus tantum natus sit: tunc quod redundat, venter habet, propterea quod et amplius laboraverit: et unus quidem si sit, matrem sequitur, si vero tres nati fuerint: duo quidem duæve matrem sequuntur, unus autem ad proprietatem paterni domini perventurus est, atque ita semper (ut prædiximus) id quod impar est, habebit venter. Et secundum hæc Apamienses quoque prolem partiendam esse conveniunt: ut quod multis retro temporibus in controversia fuit positum, intelligant denuo sub nostram redactam sanctionem.

TIT. XL.

DE RUSTICIS QUI IN ALIENIS PRÆDIIS NUPTIAS CONTRAHUNT.

NOVELLA CONSTIT. CLVII.

Imp. Just. Aug. Lazaro comiti Orientis.

PREFATIO.

Ex his quæ diverso modo ad nos relata sunt, didicimus in Mesopotamia et Osdroena provinciis quidpiam delinqui, nostris plane temporibus indignum. Consuetudinem etenim apud ipsos esse, ut qui ex diversis originem trahant prædiis, nuptias inter se contrahant. Inde sane conari dominos, de facto jam contractas nuptias dissolvere, aut procreatos filios a parentibus abstrahere, exindeque totum illum locum misere affligi, dum et rusticani viri et mulieres ex una parte distrahantur, et proles his admittitur, qui in lucrum produxerunt, et sola nostra opus esse providentia.

CAP. I.

Sancimus igitur, ut prædiorum domini de cætero rusticos suos, prout voluerint, conservent: neque quisquam eos qui jam conjuncti sunt, possit secundum consuetudinem prius obtinentem divellere, aut compellere ut terram ad ipsos pertinentem colant, abstrahere a parentibus filios prætextu conditionis colonaria. Sed et si quid hujusmodi forte jam factum est: corrigi hoc simul, et restitui efficias, sive filios abstrahi contigerit, sive etiam mulieres, nempe vel a parentibus, vel contubernii consortibus: eo, qui reliquo deinceps tempore hujusmodi aliquid facere præsumperit, etiam de ipso prædio in periculum vocando. Quare libera sunt contubernia metu, qui dudum ipsis immittitur, et parentes habent ex hac jussione filios suos: nequeuntibus prædiorum dominis sub-

prest.

TIT. XXXIX. — 1. N. 163, c. ult. — 2. L. 19, D. de statu hominum. — 3. d. N. 164, c. ult.

TIT. XLII.

UT RESTITUTIONES FIDEICOMMISSI USQUE AD UNUM GRADUM CONSISTANT.

NOVELLA CONSTIT. CLIX.

Imp. JUSTIN. AUG. Petro gloriosiss. sacrorum prætoriorum præfecto, iterum exconsuli et patricio.

PREFATIO.

Tantum nobis benignitatis adest, ut ne privatas quidem causas, quæ judicium nobis inquisitionem suporare videntur, legibus nostris definire indignum putemus, ne si quando privata causa audientiam in judicium deferri solitam excedat, longa mora eos, qui in jure controverso hærent, atterat. Aliquoties igitur gloriosissimus vir Alexander ad nos retulit, gloriosæ memoriæ patrem suum Hierium, cum testamenti tabulas conscriberet, hæc verbis usum esse: *Volo ac jubeo ut heredes mei, Constantinus quidem clarissimus vir deputatum sibi donum cum omnibus (ut præscriptum est) coherentibus illis juribus, et suburbium in Coparia appellatum, item cum omnibus (ut præscriptum est) juribus ad ipsum pertinentibus, et domum Antiochiæ sitam, empiam ab Ammiano: Anthemius vero dulcissimus suburbium in Blachernis dictum, redemptum a gloriosæ memoriæ viris Eugenio et Juliano, et suburbium in promontorio sinus Sosthenii, quod olim in dominio Ardaburii gloriosæ memoriæ fuit: Callipius autem clarissimus vir suburbium Bytharium sive Philothei nuncupatum: et Alexander clarissimus vir suburbium in Venetis, neque per venditionem neque donationem, neque permutationem, neque quocumque tandem titulo in alium transferant, rejiciant, aut eam domum seu præscripta quinque suburbia et meo nomine et mea familia alienent: sed si quidem (quod Deus faxit) nascantur filii, et relictis post se filiis aut nepotibus, sive legitiis, sive etiam naturalibus moriantur: ut pro se quisque deputatum sibi suburbium aut domos tam in hac regia urbe quam Antiochiæ positas filiis ac nepotibus legitimis aut etiam naturalibus suis relinquunt. Persuasum etenim habeto, quod neque in naturalibus liberis ac nepotibus dispositionem voluntatemque hanc meam negligent. Si vero in universum omnes aut aliqui, aut unus ex iis (quod abominor) sine liberis decedat: volo et jubeo, ut qui liberis orbi, aut orbis mortem obierit, superstibus aut superstiti ex ipsis fratri præscriptas domos, tam quæ in hac urbe, quam quæ Antiochiæ est, et item prius declarata quinque suburbia cum omnibus eorum juribus, et omnibus denique rebus ac personis quæ iis continentur, citra ullam exceptionem restituat: cessante videlicet inter eos fideicommissorum seu legatorum servandorum causa satisfactione. Volo etenim ac jubeo, ne quisquam ab alio hujus generis satisfactionem expectat: iis vel eo, qui præter paternam et pietatis erga ipsos plenissimam intentionem meam a fratribus suis satisfactionem in rebus abalienari prohibitis expectaverint, vel pertentaverint: omni modo ejus fideicommissi amissionem sustinentibus, vel sustinente. Atque hæc quidem ipsum protulisse in testamento: conscripsisse autem et codicillum, in quo talibus propemodum verbis usus sit: *Manifestum plane facio, quod pridem testamentum per scripturam fecerim, et quæ in eo conscripta sunt, ex animi mei sententia composuerim: voloque ac jubeo, ut omnia quæ in eo testamento continentur, omnimodo firmitatem obtineant: his solis exceptis, per quæ forte in hoc meo codicillo vel aliquid mutavero, vel relicta alicui legata ademero.* Volo igitur ac jubeo, ut suburbium illud meum, quod Coparia appellant, et in proposito testamento magnificentissimo filio meo Constantino reliqui, deur et pleno proprietatis atque possessionis jure ad clarissimum pariter et gloriosissimum nepotem meum, Constantini magnificentissimi filii mei filium Hierium simul universum pertineat, cum omnibus prætoris quæ in eo sunt, et omnibus scalis, et quæ vel intra urbem, vel extra urbem pro pensione elocantur, ædibus atque officinis, et balneo, et hortis tam intra quam extra muros existentibus, et hippodromo, neque non horo qui in ipso est, et cisterna, atque omni denique jure, quod ullo modo in eo mihi suburbio competit. Id ipsum vero suburbium tunc demum prædicto clarissimo nepoti meo Hierio dari volo, cum primum post meam mortem patris sui potestate solutus, per emancipationem sui juris factus erit: nulla licentia eidem generosissimo nepoti meo concedenda, ut præsentium rei terminum excedat: aut iis, qui vel ex hoc meo, vel ejusdem clarissimi nepotis testamento in eadem jura successerint, ut idem*

TIT. XLII. — 1. Fac. L. 2, C. ut in possess. — 2. Tit. Just. de alymctione legator. in pr. — 3. L. 7, C. de aqueduct. — 4. Fac. L. 46, D. de hered. inst.

tilibus contendere rationibus, et vel nuptias contrahentes, vel filios abstrahere. Qui enim tale quid facere præsumperit: etiam de ipso prædio in periculum veniet, cui eos vindicare rusticos attentat.

EPILOGUS.

Quæ igitur nobis placuerunt, et per sacram hanc pragmaticam declarantur formam, eam providentiam habeto magnificentia tua, tibi que obtemperans cohors, et qui pro tempore eundem magistratum geret, ut ad effectum deducantur conserventurque, trium librarum auri pœna imminente ei, qui ullo unquam tempore hæc transgredi attentaverit. — Dat. kal. Maji Constantinop., DN. JUSTIN. P. P. Aug. BELIS. V. C. Cons.

TIT. XLI.

UT DELIBERANDI JUS ETIAM AD IMPUBERES TRANSMITTATUR.

NOVELLA CONSTIT. CLVIII.

PREFATIO.

Oblatæ nobis a Thecla, quæ et Manno appellatur, præces sunt, quæ declarant, Theclam quandam e vita decessisse, relicta Sergia filia impubere ætate agente: cumque vix sedecim dies matri supervivisset filia, obiisse et ipsam mortem in contagione illa, quæ nuperime homines invaserat. Eam vero quæ nobis preces porrexerit, inquit Sergie patri sororem extitisse. Cosmam autem Theclæ fratrem Sergie hereditatem vindicasse, dictasseque eo nomine judicium. Rursus hanc, ne non recte contentiones sereret, abiisse ad Joannem provincialis fori advocatum, percontatum de legibus, quæ hanc causam concernerent. Illumque responsum in scriptis edidisse eo ipso significantem, quod Sergie ad ipsam delata esset hereditas. Atque ea sane de causa controversæ judicem dele-gasse ipsum Joannem, Cosmæ partes agente Æsculapio quodam scriuario per Orientem magisterii militum. Sed Joannem contrariam edidisse sententiam his quæ in scriptis responderat, usurpata ad hoc in sententia lege justissimi principis Theodosii, quæ dicit non posse eum, qui nondum septem annorum natus sit, maternam vindicare hereditatem, nisi tutorem habeat: sed ut ad illos ea deferatur, quibus competitura esset, et si defunctus impubes ad hereditatem legibus vocatus non esset. Neque hæc tantum protulisse in sententia, sed et effecisse, ut quæ nobis supplicaret, consequenter secundum sententiam pacta iniret, et eadem denuo dicitur Æsculapio, qui pro Cosma causam egerat. Petiitque nos ut ipsam tam misere affectam injuria respiceremus: et maxime cum lex in Codice, qui de nostro nomine cognomen accepit, posita sit, quæ innuat recte maternam hereditatem vindicare eum, qui fari possit: et rursus alia a nobis lege proposita, quæ vult, ut si quis hereditate ad ipsum delata antequam eam vindicet, aut contrariam ea in re sententiam suam ostendat, ex hac vita emigret: super ea hereditate deliberandi jus ad heredes suos transmittat. Porro cum legem, quæ nuper a nobis proposita sit, qua idem in hereditatibus ordo adgnatis pariter et cognatis tribuitur, locum in hac controversia non habere, cum antiquior sit nostra, cujus occasione lex illa valere jussa est.

CAP. I.

Sancimus igitur, ut gloria tua si hæc ita se habere compererit: opem ferat supplicanti, et legem nostram illi conservet, quæ deliberandi jus ei tribuit, nimirum Sergia ante excessum anni post matrem suam demortua, volente maternam Sergie hereditatem vindicare, ejus agendi copiam præbeat. Neque enim pugnare inter se aliquis Theodosii pietissimi principis et nostram legem dixerit: cum in eodem utraque voluntate sit posita, et nos per constitutionem, quam pro eo posuimus, obfirmaverimus, nihil in eo residere contrarii. Sed oblineto quidem lex nostra in presenti controversia, et omnibus casibus in questionem deducto assimilibus: obtineto autem Theodosii sacratissimi principis lex, in quibus annum præterire contigit, et deliberandi tempus elapsum est. Pacta enim post sententiam conscripta cum altero inita, qui obligationem adquirere non potuit: manifestum est, quod nullam actionem Cosmæ de his, quæ inibi confessa fuerunt, dederint. — Datum pridie idus Julii Constantinop., DN. JUST. P. P. Aug.

TIT. XLI. — 1. L. 18, C. de jure deliberandi. — 2. d. L. 18, § ult. — 3. L. 19, C. d. l. — 4. N. 118, c. 4. — 5. I. 7, C. de diversis rescript. — 6. d. L. 18, C. de jure deliberandi. — 7. d. L. 19, C. d. l.